

Det Anarkistiska Biblioteket

De två anarkismerna

Legalism och illegalism i den frihetliga rörelsen i det sena
artonhundratalets Spanien

Miguel Amorós

Miguel Amorós

De två anarkismerna

Legalism och illegalism i den frihetliga rörelsen i det sena artonhundratalets

Spanien

2003

sovversiva.wordpress.com

Transkription av av ett föredrag hållet på Biblioteca Arús den 7 oktober 2003,
organiserat av Ateneu Enciclopèdic Popular. Översatt från libcom.org

sv.anarchistlibraries.net

2003

TVÅ FELAKTIGA synsätt har dominerat frihetlig historiografi till denna dag. Det första betraktar spansk anarkism mellan 1868 och 1910 som en slags förhistoria till CNT. Manuel Buenacasa uppfann den här uppfattningen 1927 och Juan Gómez Casas gav den slutputsen 1968. Enligt det här synsättet var treenigheten CNT-FAI-FIJL kulmen på en rörelse som hade följt en linjär utveckling sedan Fanellis resa till Spanien. Det andra synsättet lägger fram den påstått unika karaktären hos det spanska fallet och dess speciella genealogi; det här synsättet var en produkt av den administrativa fantasin hos Uralesfamiljen och Santillán. För dessa dignitärer är iberisk anarkism nästan ett rasfenomen, mer avkomma till Pi y Margall än till Bakunin; den skulle alltså verka härstamma från Anselmo Lorenzo, Farga Pellicer och Serrano Oteiza, togs sedan upp av Llunas och Tárrida, och kulminerade med Mella och redaktionen på *La Revista Blanca*. Allihopa var de gamla republikaner och representanter för legalistiska, doktrinära och liberala tendenser som var praktiskt taget alltid i minoritet och ofta avvisades av de revolutionära arbetarna. Sålunda blir handlingens anarkism utelämnad eller nästan fullständigt ignorerad: anarkismen hos González Morago, Salvochea och Vallina, en anarkism som var baserad på på illegalistiska och konspirativa affinitetsgrupper och som var dominerande i den frihetliga miljön och inflytelserik inom arbetarrörelsen under lång tid. Om den här sortens anarkism sägs inte mycket; om den andra sortens anarkism, kongressernas fredliga och byråkratiska anarkism, spinns episka berättelser. Vi kan börja nysta upp denna motsättning genom solid historisk forskning som kommer att sätta alla på sin rätta plats, men dess främsta orsak var aldrig avsaknaden av kritiskt undersökande utan snarare trögheten hos en rörelse som aldrig har gjort ett bokslut över nånting. Få perioder i dess långa historia har tagits upp med noggrannhet, passion och objektivitet; de flesta studierna i det här ämnet har kokats ihop i universitetsköken. Den måste räddas från ett sådant öde.

Det mest överraskande med artonhundratalsanarkismen är dess förvandling från en taktik om massinsurrektion till en ideologi separerad och extern från arbetarklassen, vilket skedde mellan 1877 och 1889, mellan Vervierskongressen och den internationella anarkistiska kongressen i Paris. Om det finns någonting speciellt med det spanska fallet så är det det faktum att på grund av den spanska anarkismens närmare band med arbetarklassorganisationer tog denna förvandling två eller tre år längre tid än på andra platser för att nå sin kulmen. Denna utveckling reflekterade de problem som hade uppstått avseende praxis i ett sammanhang av arbetarrörelsens nedgång, främst problem gällande organisation, aktion och bildandet av revolutionär medvetenhet. De otillfred-

kades, men revolutionen var mera avlägsen än någonsin. Anarkismen hade, i fatal avsaknad av en strategi, förlorat det sociala kriget i dess första skärmytslingar. Den skulle återhämta sig historiskt med sitt inträde i fackföreningarna, men den återfick aldrig sin gamla vigör. Alltför ofta användes ordet "frihet" för att sabotera ansträngningar att förverkliga den, och alltför ofta användes "omständigheter" som en ursäkt för kapitulation: voluntarism utan idéer och principiös opportunistik var alltid dess kroniska sjukdomar.

ställande lösningar som erbjudits dessa problem orsakade anarkismens sociala inflytande att minska och dess revolutionära kapacitet att sjunka. Som resultat vann facklig och politisk reformism mark och förvärrade den farliga situationen för den anarkistiska rörelsen, som under tiden hade splittrats längs två snävt begränsade och oförenliga positioner. På ena sidan fanns anhängarna till organisation till varje pris, vilken skulle upprätthållas uteslutande genom muntlig och skriven propaganda; på den andra sidan de villkorlösa förespråkarna för våldsam agitation, som identifierade organisation som auktoritet och satte all sin tro till den exemplariska naturen hos handlingens propaganda. För de förra skulle, när väl majoriteten av befolkningen var övertygad och organiserad, revolutionen automatiskt äga rum i fred och ära; för de senare skulle våldshandlingar utförda av små grupper eller rentav individer vara nog för att släppa lös spontana resningar som skulle inleda revolutionen mitt i en katastrof. De två positionerna, när de väl förstenats, förstärkte gemensamt varandra, eftersom den ena var en reaktion på den andra, och de degenererade efter 1890 till ett tillstånd av skolastisk skleros, på den ena sidan, och en amoralisk och aggressiv individualism på den andra. Den fruktansvärda repression som Staten utövade mot anarkisterna åstadkom vad de mest klartänkta anarkisterna var oförmögna att åstadkomma, det vill säga få ett slut på den sektariska galenskapen, men det krävde ett väldigt högt pris: offerandet av en generation av kämpar. Den teoretisk och praktiska återvändsgränd i vilken anarkismen befann sig kunde inte undkommas med mentala språng framåt som, genom att ignorera aktion—från vardagskampen till såkallad "expropriation"—hängav sig åt spekulation om det framtida samhället och uttryckte åsikten att anarkin skulle vara produkten av en ofrånkomlig evolution som beror mera på vetenskapligt framsteg än på individers vilja (alla Krapotkins och Mellas verk uttryckte denna tendens). Inte heller hjälpte huvudlös aktivism till att befria anarkismen från den pedagogiska och kontemplativa pacifism den hade fastnat i; och det sista utbrottet av individualism, uttryckt i den fashionabla populariteten hos Nietzsche och Stirner och det intellektualistiska och elitistiska avfärdandet av klasskampen, var till och med ännu mindre kapabel att vara en drivkraft som kunde hjälpa anarkismen att bryta sig loss ur sin stagnation. Anarkismen återkom egentligen på historiens scen först när den gick in i fackföreningarna och började förespråka sabotage och generalstrejken, och fick därmed slut på sin värsta period av förvirring.

Arbetarklassanarkism föddes i Internationalen som en antiauktoritär strömning som proklamerade den omedelbara möjligheten av en social revolution genom krossandet av staten och klasserna, i enlighet med det

exempel som utgjordes av Paris kommunen. Den drabbade snart samman med de auktoritära strömningarna i Internationalen, varifrån den bröt sig ur och förblev enad som en separat strömning fram till 1878. Efter 1878 reducerades anarkismen, på grund av förföljelse, olika insurrektioners misslyckande och arbetarrörelsens nedgång, till en minoritetsfraktion och isolerades från den proletära miljön, medan ”arbetarpartierna”, ofta ledda av landsflyktiga, genomgick en period av snabb tillväxt. Massornas revolutionära uppvaknande ägde inte rum och anarkisterna underkastade sin taktik en granskning. Arbetarstrider för delvisa förbättringar—”den ekonomiska kampen”—sågs ner på, för de ansågs vara uttryck för egoism som avledde klassen från dess revolutionära mission. Samtidigt hyste anarkisterna icke desto mindre en blind tro på de arbetande massornas revolutionära spontanitet, vilket antogs vara en lätt sak att provocera med några exemplariska handlingar. Någon annan sorts propaganda ansågs vara ineffektiv. Organisationen—tidigare hörnstenen för internationalismen—kom att anses vara ett hinder för frihet som, dessutom, ledde till moderation och odlandet av en ledare-följare-mentalitet. Små affinitetsgrupper skulle vara nog för aktion; alla försök att organisera bortom sådana grupper hamnade under misstanke om auktoritärism. Londonkongressen (1881) bekräftade denna radikala perspektivförändring. Det blev ett allmänt tumult till stöd för frihet närhelst någon talade om organisation, som om de två sakerna var inkompatibla. Ens själva faktumet att hålla kongresser, välja delegater och diskutera resolutioner tycktes vara ett hinder som stod i vägen för individers fria initiativ och en begränsning för massornas fria impuls. Det var ett misstänkt insisterande på bombtillverkning—det bekräftades senare att den franska polisens agenter låg bakom dessa förslag—och ”revolutionär moral” utsattes för löje. Slutsatsen: taktik baserad på massorganisation och utbildning genom propaganda och ”ekonomiska störningar” motsattes till stöd för den enklare metoden med handlingens propaganda och insurrektion.

Här på halvön tog saker en annorlunda vändning. När Fanelli kom fann han en arbetarklass som hade nått en sådan mognadsgrad att den hade separerat från den borgerliga radikalism som representerades av republikanerna för att elaborera sina egna mål och ideologi. Denna uppgift utfördes av Federación Regional Española de la Internacional [Internationals Spanska Regionalfederation]. FRE sökte organisera arbetarna genom ”motstånd” och ”samarbete” för den sociala revolutionen, och det adekvata vapnet var den ”vetenskapliga strejken”, men denna krävde en organisationsnivå och en urverksprecision som var verkligt orealistisk. Vid den tiden var organisationsidéförträdande; den var den internationalistiska taktikens hörnsten, klassolidaritetsens förkroppsligan-

långt bortom dess föregivna måltavlor och påverkade till och med dess mera progressiva sektorer. Staten utfärdade två lagar mot anarkismen medan den samtidigt skapade den poliskår—den ”politiska-sociala brigaden”—som ansvarade för att genomdriva dem. Inte heller var det allt, för Staten hemföll också åt indragandet av medborgerliga rättigheter och till provokationer. Genom agenter som infiltrerat den frihetliga miljön, arrangerade polisen en attack i vilken bara oskyldiga människor skulle dö: bomben som kastades på Corpus Christiprocessionen i Barcelona då den passerade nerför gatan Cambios Nuevos (1896). Plötsligt var det fri jakt på alla anarkister, oavsett hur fredliga de må ha varit; sedan vändes repressionen mot de militanta arbetarna, oavsett om de var anarkister eller inte; och slutligen, utvidgades förföljelsen utan mycket logik till journalister, republikaner, intellektuella och till och med modesta borgerliga liberaler. Denna repressionsvåg avslutades i Montjuichprocesserna, skenrättegångar som blev symboler för den brottsliga orättvisan och gränslösa grymheten hos de borgerliga inkvisitörerna. Vad gällde illegalitet hade den spanska bourgeoisie utklassat anarkin. Avrättningen av Cánovas 1897, som var hjärnan bakom Montjuichdramat, var en ynkelig moralisk kompensation.

Återvändande till konceptet om ”affinitetsgruppen”, på vilket agitationen under perioden mellan 1890 och 1897 var baserad, ser vi att frånvaron av ideologiska kontroller, ansvarsområden och regler blottställde grupperna för intrigerna från kriminella och opportunisterna som attraherades till grupperna genom utsikten om möjliga belöningar av illegal aktion, och öppnade upp dörren för bedragare och infiltratörer som använde våldsamt språk. Det var inte utan orsak som de mera fredliga anarkisterna anklagade den illegalistiska miljön för att vara full av okunniga nollor och fanatiker som arbetade hand i hand med tjuvar, provokatörer och informatörer. Deras orealistiska idé om revolution kan först ha varit inget annat än harmlös sentimental peccadillo från revolutionärernas sida i deras kamp mot reformisterna, men när den väl passerat en viss tröskel kan idén inte förstås som något annat än en brottslig brist på medvetenhet. De omedelbara resultaten av denna puerila taktik var förvirring och katastrof. Arbetarnas motståndssällskap slogs sönder, liv spilldes utan mening, och delar av befolkningen tog regeringens sida. De många grupperna och tidningarna försvann utan ett spår, lämnande ett vakuum som skulle komma att fyllas av de politiska partierna. Många militanter distanserade sig permanent från anarkin och de som stannade var alltför få för att arbeta ensamma, och måste samarbeta med republikaner och filantropisk bourgeoisie. Kampanjen för nya rättegångar för offren vid Montjuich, Jerez och La Mano Negra lyc-

gande av den kommunistiska sektorn, särskilt av Schichi, som nyligen hade utgett en tidning med en otvetydigt signifikant titel (*Pensiero e Dinamita [Tanke och Dynamit]*), och tvingades slutföra sin spanska turné med en eskort av kollektivist. Som resultat av bombattacker vid Plaza Real fängslades gruppen som var influerad av Schichi och Bernard, men andra tog vid där de slutade. Varenda nyans och variant av illegalistisk anarkism propagerades i kortlivade publikationer: amoralism, "för att nå vårt mål är alla medel goda" (*La Cuestión Social*, 1892, skrivet i Valencia av flyktingar); orealistisk optimism, "eftersom ingen respekterar den längre, kollapsar auktoriteten" (*La Revancha [Hämnd]*, 1893, redigerad i Reus av Bernard); triumfatorisk individualism, "individuell propaganda är och kommer alltid att vara den mest livfulla och kommer att ge mest resultat" (*La Controversia* 1893, också skrivet i Gracia av flyktingar); kulturen av våld, "vetenskapen har till vårt förfogande ställt vad som krävs för att få de mest solida fästningar att flyga i luften" (*El Eco de Ravachol*, Sabadell 1893); organisationsfobi, "organisation alstrar underkastelse" (*La Unión Obrera*, Sant Martí de Provençals 1891), "organisation och revolution är två ord som är som katt och råttor mot varandra" (*Ravachol*, Sabadell 1893), "Organisationen är auktoritetens avkomma" (*La Controversia*), "[organisation] är lathetens skola" (*El Eco del Rebelde*, Zaragoza 1892), etc. Den drakoniska repressionen mot upplöppet i Jerez (1892) skulle ges eko genom dömandet av Ravachol i Frankrike, en personlighet som hade hyllats så ofta att han hade förvandlats till ett offer för samhället och en martyr för idén på båda sidorna av Pyrenéerna. Törsten att hämnas grymheten som visades i Jerez fann en modell i Ravachols bomber, då klimatet redan var moget för terrorism. För många människor legitimerade den borgerliga repressionens sadism alla handlingar, oavsett hur fruktansvärd och blodig den må vara. Sålunda fann en längtan till hämnd mot bourgeoisie och dess bödlar uttryck i Pallas misslyckade mordförsök på general Martínez Campos och Salvadors bomber vid Liceoteatern. Dessa var inte längre fall av handlingens propaganda; de var desperata handlingar som sökte lära härskarklassen "en hård läxa", för att visa den att dess seger inte var fullständig, att från och med nu var det krig till döden. Tyvärr var aldrig anarkisterna medvetna om det faktum att de var konfronterade av en reaktionär klass förskansad i *caciquismo* och religion, en klass som inte tänkte tillåta ens de mest triviala reformer, och för att hindra förlusten av sina privilegier och sin egendom var den kapabel att decimera arbetarklassen utan att höja ett ögonbryn. Att terrorisera den utan att verkligen orsaka den någon allvarlig skada var den värsta sortens misstag för den repression den släppte lös som svar på dessa attacker slog

de och det framtida samhällets livmoder. Man kan säga att när organisationen slipats till perfektion, skulle revolutionen börja. Revolutionen måste inte vara blodig, sa internationalisterna, "Fred till människor, krig mot institutioner". Icke desto mindre ledde förbudandet av FRE på grund av händelserna 1873 till en radikal taktikförändring. Å ena sidan hade insurrektionerna i Sanlúcar, Alcoy och Cartagena utmattat organisationen, och hade också stärkt den legalistiska tendensens position bland en del medlemmar i motståndssällskapen. Å andra sidan hade den gamla jordägarklassen och de industriella och kommersiella medelklasserna bildat en enhetsfront till försvar av privat egendom och religion. Proletariatet tvingades konfrontera den enade bourgeoisie, som var redo för europeisering åtminstone vad gällde stärkandet av statens repressiva apparat. Madridkongressen (1874) förespråkade inte "motstånd" eller strejken, och uttalade sitt stöd för insurrektion och "vedergällningar": "Situationen är sådan att politisk aktion kan inte längre ta någon annan form än konspiration och våldsam revolution." FRE gick under jorden, förklarande att den inte tänkte erkänna borgerlig legalitet—"Internationalen står över lagen"—och den blev en "hemlig" organisation; dess sektioner och associationer upplöstes till "revolutionära aktionsgrupper" och det antog ett bakunistiskt program. Eftersom de inte hade tillräckliga styrkor, försökte FRE:s federala kommission att dra nytta av republikanernas, och försökte övertala dessa att ansluta sig till ett uppror, men lönlöst. Kontrasten mellan den revolutionära viljan hos internationalisterna och massans kallsinniga och passiva tillstånd var oöverstiglig, vilket underlättade framväxten av en reformistisk fraktion inom internationalisternas led. 1881 var FRE utmattad och de som förespråkade en återgång till legalitet, en möjlighet som uppstått på grund av ekonomiskt välstånd och den nya liberala regeringen, fick stöd av organisationens majoritet. Som resultat avskaffades den federala kommissionen och FRE självt upplöstes och ersattes av en annan organisation, Federación de Trabajadores de la Región Española [Spanska Regionens Arbetarfederation].

FTRE:s taktik kan definieras som fullständig legalism och byråkratism: Utnyttjande av alla legala medel, förkastande av aktion utanför lagen, betraktande aktion som utövande av en rättighet och reformer som ett steg framåt. Den fördömde våld—"Framsteg, inte våld, är läraren"—och allt störande av ordning, strejker, till exempel, skulle vara föremål för så komplicerade regler att de blev praktiskt taget omöjliga. En gradvis förbättring av ekonomiska villkor söktes genom "laglig praktik", kooperativ och kontrakt arrendatorbönder, utan att räkna bort allianser med andra partier "för att försvara frihet", och inte förakta association med "alla bildade personer" av borgerligt ursprung. Det var därför

inte helt oväntat att den nya organisationen skulle ha låtit bli att sprida deklamationerna, som var så motsatta till dess eget projekt, från London kongressen. FTRE:s "destruktiva politik", inspirerad av "Framsteg" med stort "F" [Progress med stort P], var "så varierande som omständigheterna tillåter och som behoven kräver", och utgjorde faktiskt ett försök att återställade politiska villkoren under Första Republiken, det vill säga den mest gynnsamma sorts borgerliga legalitet, utifrån vilken FTRE skulle kunna vinna en eskalerande serie reformer. Efter att ha krävt modifiering av proletariats ekonomiska omständigheter genom lagstiftning, och vägrande att stödja någon revolutionär rörelse eller ens offer för repression, bekände den att den inte aspirerade att göra slut på borgerligt styre, utan att spela rollen social demokrati. Motsättningen mellan dess politik och anarkismen som proklamerades i dess stadgar var blott en skenbar motsättning, eftersom den anarkismen bara var en formalitet. Separerad från arbetarstridernas närande pragmatism, var den ett "ideal", konstruerat långt från klassen, undervisad av intellektuella medlemmar i organisationen. Den var inte, som på Internationals tid, resultatet av arbetarnas vardagliga erfarenheter, kristalliseringen av deras sociala erfarenhet, utan produkten av en handfull ideologers spekulerade. Legalisterna var de första att separera teori och praktik, förvisande anarkismen till en "filosofis" status.

Både reformismen hos FTRE och nedgången i arbetarklassens revolutionära anda och aktivitet främjade utvecklandet av en borgerlig anarkism, en anarkism som påstod sig stå över klasser. Bakuninistiska idéer övergavs och bröt därmed ner just broarna till filosofi, historia och dialektik. Den bakuninistiska kritiken av borgerlig kultur och av vetenskapsfetischismen ignorerades med olympiskt lugn, och borgerliga tänkare som Büchner, Comte och Rousseau konsulterades för att koka ihop en positivistisk ideologi som kunde gälla för anarkism. Den här sortens anarkism uppfattade inte någon specifik rörelse eller historiskt initiativ som kunde tillskrivas proletariats, och sökte i vetenskap, antropologisk optimism och naturen själv, de sociala lagar som skulle skapa de materiella villkoren för emancipation. För att studera den sociala frågan var det nödvändigt att imitera det sätt entomologer studerar fjärilar, det vill säga, den måste behandlas som ett biologiskt faktum. Genom att utesluta samhällets historiska determination—och individerna som lever i samhället—och ignorera relationen mellan tjänandet av levebrödet och former av social organisation, uppfattade den nya frihetliga ideologin sociala sakförhållanden som resultaten av naturlagar som kunde tolkas av vetenskapen. Dessa lagar var tidlösa; för att uppnå anarkin var det endast nödvändigt att upptäcka dessa lagar och att samhället låter sig vägledas av dem. Anarki var inget annat än

diga relationerna för propaganda och aktion. Deras utgångspunkt var idén att, för att genomföra revolutionen, behövdes varken överenskommelser eller regler, eller någon slags strategi, mycket mindre någon organisation; revolutionen var en explosion av folklig vrede som skulle äga rum spontant, tack vare det faktum att vissa våldsamma handlingar kommer att väcka de förtryckta massornas pyrande anda. Så, "istället för att förkasta personliga handlingar där individen betalar med sitt liv för att ha utfört en heroisk aktion för rättvisans sak, ska vi istället hylla dem så att de får efterföljare, och dessa handlingar, när de blir generaliserade, är de handlingar som kan leda den spontana revolutionen" (*Tierra y Libertad*, Gracia 1899; detta var tidningen som tidigare hette *La Justicia Humana*). Vägen till att orsaka revolutionens utbrott kunde inte vara mera enkelspårig: istället för förberedelser, vilket naturligtvis skulle medföra organisation, den hypertrofierade exemplariska naturen hos imponerande personliga handlingar. Våld höjdes glatt till skyarna: "Våld slås tillbaka med våld. Det är därför dynamit uppfanns" (motto för *Arbetets Offer*, 1889). Aktion och handlingens propaganda var samma sak, då de båda innebar våld och illegalism: "utnyttja varje tillfälle ... till att provocera folket att attackera och gripa egendom, till att trotsa auktoritet och till att häna och bryta mot lagen..." (i *Den Sociala Revolutionen*, 1889, redigerad av Francesco Serantoni; samma tidning tryckte ett lovtal för Pini). Effektiviteten med dessa metoder vad gällde att väcka arbetarnas upprorsanda hade ännu att bevisas, och faktiskt verkade den motsatta slutsatsen ha mer bevis på sin sida. Fyrverkerierna hade exploderat sedan 1886 i sympati med den perioden arbetarkonflikter, utan någon större ökning av arbetarklassens stridsvilja och utan att någon ens frågade om alla bomberna var värda riskerna och problemen de orsakade. Detta var den spontanistiska taktikens svagaste punkt: den orealistiska värderingen av nyttan av våldsamma aktioner och det okänsliga bortseendet av deras förutsebara konsekvenser. Utan att vara medvetna om det drev deras vägran att göra ett bokslut över sina ord och handlingar de mest resoluta spanska anarkisterna nerför stupet av ideologiskt kaos och oansvarig äventyrspolitik, ett stup som deras europeiska motsvarigheter redan hade rasat nerför.

Arbetarrörelsen upplevde ett kort återuppvaknande med Första Majdemonstrationerna och kampen för åttatimmarsdagen, men kuvades nästan omedelbart. Sedan gjorde för första gången anarkistisk individualism sin debut i dess ultravåldsamma version i publikationerna *El Revolucionario* och *El Porvenir Anarquista* [Den Anarkistiska Framtiden] (Gracia 1891), i proklamationer skrivna av Paolo Schichi, Paul Bernard och Sebastián Suñé. Malatesta, som besökte Barcelona runt den här tiden, fick ett kyligt motta-

revolutionära frågan förblev därför olöst: de som hittade på Pakten för Union och Solidaritet försökte lösa detta problem med ett slags anarkistiskt parti (OARE), sålunda separerande "motståndet mot kapitalet" från "kampen för anarkin". Anarkismen avlägsnade sig från den sociala striden eftersom den hade sin egen separata strid, en som var på högre nivå. Den kom alltså till samma slutsatser som reformisterna: proletärerna var oförmögna att gå bortom "motstånd", såvida de inte anslöt sig till en ideologi som uttrycks på ett fragmentariskt sätt av grupper externa till klassen.

Den andra faktorn som banade väg för illegalismen var den teoretiska kamp som släpptes lös angående distributionen av arbetsprodukten i det framtida samhället. Konflikten mellan kollektivism och kommunism lades ovanpå de större meningsmotsättningarna som gällde organisation och aktion, vilket var var striden egentligen gällde. Vad som egentligen stod på spel var två motsatta koncept av anarkismen. Formeln "till var och en efter behov", som sammanfattade anarkistisk kommunism, dök upp 1876 i Italien och antogs av majoriteten av europeiska anarkister några år senare. Repression i Frankrike och Italien—särskilt efter Lyonrättegången 1883—tvingade många anarkister i landsflykt, varav en del tog skydd i Spanien och slog sig ner i Barcelona, där de tog kontakt med den dissidentiska sektorn av FTRE och propagerade kommunistiska idéer. Anarkisterna i Gracia var de mest radikala och gav omedelbart eko åt de nya idéerna i sin tidning, *La Justicia Humana*, redigerad av Emilio Hugos och Martín Borrás, genom att initiera en debatt med supportrarna till den kollektivistiska formeln, "till var och en hela frukten av hans arbete", som var den gamla Internationals slagord. Krapotkins arbeten började också att översättas och hade stor påverkan, och kollektivisterna retirerade för att söka tillflykt i kompromissloganen formulerad av Tarrida vid den andra socialistiska kongressen i Reus (1889): anarkism "utan adjektiv", eller "ren" anarkism, eller för att uttrycka det mer exakt, "odefinierad" anarkism. Malatestas pamflett, *Mellan Bönder*, som förespråkade den kommunistiska positionen, publicerades också på spanska, och fem år senare var alla spanska anarkister kommunister. Skillnaderna mellan kommunister och kollektivisterna var inte begränsade till hypoteser om det framtida samhället. De spanska anarkokommunisterna förkastade organisation, i överensstämmelse med Krapotkin och fransmännen (och i opposition mot Malatesta): sektioner, federationer, delegater med mandat, röstning, protokoll, majoriteter, valda funktionärer, osv. De accepterade bara existensen av informella grupper, utan några förpliktelser för deras medlemmars del. De hävdade att broderlig kontakt mellan kamrater, mer effektiv än något regelverk eller cirkulär, räckte för att skapa de nödvän-

naturen regerande sig själv med sina egna lagar, vilka kan reduceras till en enda lag: lagen om framsteg (progress). Framsteg och frihet var därför synonym. Oberoende av individens vilja inbegrep framsteg oavbruten social utveckling till uppnåendet, tack vare en naturlag, av anarkin. Den i högsta grad borgerliga tron på framsteg var så stark att, för en ideolog som Mella, var revolutionen bara evolutionens slutliga fas, en process som äger rum i samhället och i historien, moral och konst, liksom i naturen. Revolution och evolution var konvergerande realiteter. Kort sagt var detta en vulgär anarkism som idealiserade bourgeoisieens ekonomiska och sociala utveckling och som passade den reformism som propagerades av FTRE som hand i handske. Avståndet mellan den reella bourgeoisie och dess idealversion var så stor att den tillät all slags filantropisk liberalism att gälla för riktig anarkism.

Isolerad från arbetarrörelsen i många länder upphörde anarkismen att vara det mest radikala uttrycket för den historiska rörelse som upplöser de existerande förhållandena. Med vägen till aktion praktiskt taget blockerad, var den knappast kapabel att utvecklas på det teoretiska planet, om vi undantar formuleringen av frihetlig kommunism och de krapotkinistiska studierna med ennaturlistisk böjelse. Det fanns stora motsättningar mellan teori och praktik, vilket demonstrerades av de förfärliga resultat som nåddes genom proklamationen av handlingens propaganda och insurrektion; faktiskt var anarkisterna oeniga i varenda fråga. Ett misslyckat försök att nå enhet på Genevekongressen (1882) fick en av deltagarna att utbrista: "vi är enade i vår oenighet." Ett liknande försök på Barcelonakongressen ("Cosmopolitankongressen" 1885) var ett ännu större fiasko, "på grund av obehärskningen hos en del av delegaterna, som med sina protester ständigt avbröt debatten".

Den övervägande känslan—särskilt i Frankrike—var ett antiorganisatoriskt sinnestillstånd som Malatesta döpte till "amorfisk". Malatesta, en sann bakuninist, var en av de få anarkisterna på sin tid som var övertygad om att revolutionens framgång hängde på existensen av internationellt organiserade krafter. De flesta anarkisterna hade reservationer mot legitimiteten med en kongress för att fastslå en handlingslinje, och var ännu mindre entusiastiska över det om det skulle främja någon slags reorganisering, vid en tid då till och med minsta försök till koordination betraktades som tvång (coercive). För många av dem var kongresserna meningslösa och hade inget existensberättigande, men för andra var de nödvändiga för att förhindra rörelsens isolering och marginalisering, och det fanns till och med dem som ville attrahera folk från de socialistiska kongresserna. Det var dock först när Clement Duval och Vittorio Pini proklamerade rätten att stjäla vid

sina respektive rättegångar som den ideologiska förmultningsprocessen i anarkismen nådde sin högsta punkt. Den internationella kongressen i Paris (juli 1889) var ett forum för denna upplösning. Anarkismen slog i sin absoluta botten: den sociala frågan förvandlades till en existentiell fråga. Individen ersatte klass som det revolutionära subjektet. Världen och individen förstods inte längre i tandem, som relaterade till varandra; den sociala konflikten tolkades inte som en klasskamp utan som en kamp mellan den ensamme individen och borgarsamhället. Massorna var oväsentliga eftersom de inte var revolutionära. Rörelsen hade gått, utan några övergångsfaser, direkt från spontanistisk optimism till defeatistisk pessimism. Om vi läser *Tjuven*, till exempel—romanen av Georges Darien—ser vi massorna beskrivna som fegisar, imbecilla och servila lakejer, ivriga att slita för att berika exploatören, att erbjuda sina tjänster åt de ambitiösa, och att buga inför de mäktiga. Fienden var inte längre institutioner, utan människor; alla borgarna, till och med de mest betydelselösa, och alla slavarna, varav allihopa var värdelösa. Mänskligheten förtjänade ingen respekt för det fanns inga män mer. Det var inte längre nödvändigt att följa några beteendenormer. Vemhelst som kunde bryta mot flest sådana normer var mer revolutionär än någon annan. Uppstånden ur en inverterad moral, uppfattade den illegalistiska mentaliteten all moral som bara ett antal fördomar och som ett tecken på svaghet. Den laglöse figuren, mannen som tog med våld vad borgarsamhället hade förnekat honom, som under den romantiska epoken, var föremål för beundran. Till och med en simpel handling motiverad av självbevarelse som stöld upphöjdes till kategorin revolutionära handlingar. Förgäves pläderade Krapotkin att stöld eller "individuell expropriation" inte avskaffade, utan snarare stärkte, privat egendom. Eftersom amoralisterna skyllde allt på samhället och eftersom de begränsade sig till att göra sina egna individuella revolutioner, erkände de ingen motsättning mellan mål och medel. Medlen de använde var dessutom förenliga med målen de sökte.

De särskilda egenskaperna hos det spanska fallet skulle få den illegalistiska psykosen att inledas med en reaktion mot FTRE:s legalism och ett radikalt ifrågasättande av dess organisatoriska uppfattning. FTRE hade knappt bildats förrän den första dissidentfraktionen uppstod, "De Arvslösa", som manade till en återgång till FRE:s taktik, det vill säga en decentraliserad, hemlig organisation, insurrektionell revolutionär aktion och uppmaningar till vedergällning. Polisen svarade med affären "La Mano Negra" [Den Svarta Handen], vilket ledde till fängslandet av hundratals andalusiska arbetare. När Sagastaregeringen utnyttjade möjligheten att förbjuda FTRE, fördömde FTRE:s federala kommis-

sion de brott som påstått ha begåtts av spökorganisationen La Mano Negra utan att uttrycka det minsta tvivel på polisens version av affären, och lämnade sålunda över sina andalusiska militanter till torterarna och lejda hejdukar. Sedan höll lokalfederationen i Gracia en hemlig kongress (1884) där det beslutades att FTRE skulle upplösas och att organisationens medlemmar skulle gå under jorden ("Aventine-secessionen"). Konfrontationen mellan de gamla ledarna ("svikare" och "förrädare") och "Aventine-dissidenterna" ("jakobiner", "bråkmakare" och "charlataner") skulle upprepas på "Cosmopolitankongressen" följande år. Madridkongressen 1885 lyckades förhindra FTRE:s upplösning men bara i utbyte mot att den federala kommissionen avgick och antagandet av mindre hierarkiska stadgar. Den nya jämvikten mellan tendenserna visade sig dock vara alltförsvag, och de katalanska sektionernas nya orientering avgjorde hela federationens öde. Alla de föreslagna resolutionerna var riktade emot grunderna till den byråkratiska byggnad som rests 1881. De ville ha upplösning av federala kommissionen, avskaffande av kongresser och stadgar, tillåtande av mer än en sektion inom samma branch eller lokalfederation att operera i samma stad, avskaffandet av kravet att aspirerande medlemmar i federationen ska uttrycka enighet med dess principer, förkastande av delegaternas bindande mandat, etc. Konferenserna för Sociala Studier hållna i Barcelona (1887 och 1888) rekommenderade till och med förkastandet av själva sektionsstrukturen, hörnstenen till arbetarklassens hela organisationssystem (som senare skulle kallas *sindicato*), eftersom dess skapande uttryckte önskan att uppnå omedelbara förbättringar i arbetsförhållanden som, på grund av att sådana förbättringar var nästan omöjliga, istället måste koncentreras på förverkligandet av revolutionära ideal. Sektionerna måste därför ersättas av grupper av arbetare oavsett branch eller yrke. "Motstånd" som en produkt av en organisation slipad till perfektion såg bra ut på papper, men visade sig opraktiskt i verkligheten. "Spontan och naturligt" motstånd var att föredra, utan regler, i hettan av en oöverlagd solidaritet som inte var påverkad av överväganden av egenintresse. Den mest adekvata organisationsformen för detta nya perspektiv kunde inte vara FTRE, utan en federation i vilken individer, associationer och sektioner skulle vara fullständigt autonoma, det vill säga, en i vilken var och en av dess konstituerade element skulle bevara sin specifika ideologi, sina särskilda mål och självständighet i handling. Snarare än en ny federation beskrev denna en slags ad hoc överenskommelse för gemensam handling utan några stadgar, eller ledning, eller ömsesidigt bindande åtaganden. Det nya systemet befriade strejker från alla byråkratiska hinder men föreställde sig inget sätt att förvandla dem till antingen vapen för revolutionen eller skolor för anarkismen. Den